

DEBATT

”Handelskriget – en lösning för det politiska väst: TTIP, USA-moms eller EU-skatt”

Dagens Juridik red@dagensjuridik.se

Publicerad 2025-04-16 10:31

av Björn Forssén, advokat och juris doktor.

USA:s president Donald J. Trump utropade den april 2025 som *Liberation Day* och presenterade en omfattande palett av tullar mot omvärlden benämnd *Reciprocal Tariffs*.

Handelskrig föreligger därmed mellan USA i förhållande till bland annat Kina och EU. Gentemot EU förklarar president Trump införda och höjda tullar som en åtgärd mot orättvisor som han ser i vad han kallar ”VAT-tax” och att olika momssatser inom EU utgör ett handelshinder för USA i förhållande till EU:s medlemsstater. Handelskriget inverkar enligt min uppfattning menligt på de liberala demokratierna i världen, det vill säga mot det politiska väst som faktiskt utgör en minoritet i förhållande till världens auktoritativa länder.

I denna artikel föreslår jag att Sveriges riksdagspartier gemensamt utarbetar en handlingsplan som bör drivas på EU-nivå. Utöver EU:s 27 medlemsstater bör givetvis Island,

Liechtenstein och Norge ingår i en arbetsgrupp av länder som arbetar med ett sådant EU-initiativ redan på grund av att de tre länderna ingår tillsammans med EU:s medlemsstater i frihandelsområdet EES. Detsamma gäller Schweiz, som ingår i frihandelsavtalet EFTA tillsammans med de tre nyss nämnda EES-länderna och dessutom har en tullunion med Liechtenstein. I arbetsgruppen bör dessutom ingå Förenade kungariket på grund av handels- och samarbetsavtalet mellan EU och Förenade kungariket (förkortning på eng., TCA) som gäller efter brexit, och enligt vilket särskilda regler gäller för Nordirland beträffande moms i samband med varuhandeln med EU efter den övergångsperiod för brexit som gick ut 2020/21.

Eftersom jag tar upp att handelskriget kunde ha undvikits om EU hade återupptagit de pausade förhandlingarna om ett frihandelsavtal mellan USA och EU, det så kallade TTIP (*The Transatlantic Trade and Investment Partnership*), är utgångspunkten i mina förslag till handlingsplan för att handelskriget ska upphöra och inte återkomma att arbetet med planen ska drivas som ett EU-projekt. I projektet bör förutom EU:s medlemsstater också övriga EES-länder samt Schweiz och Förenade kungariket ingå. Till en bredare grupp som inkluderar länder med status som observatörer i projektet kan EU inbjuda OECD-länder som utgör demokratier i EU:s mening, såsom Australien, Japan, Kanada och Nya Zeeland. På så sätt kan EU-projektet vara vägledande för att hålla samman det politiska väst genom arbetet med att avbryta handelskriget som USA utlyste på den så kallade *Liberation Day* den 2 april i år. Länder som är medlemmar i Världshandelsorganisationen WTO kan givetvis också ingå som observatörer i en sådan bredare grupp, förutsatt att de tillhör världens demokratier, vilket sålunda utesluter bland annat Kina och Ryssland.

Dagen efter att president Trump proklamerade sina *Reciprocal Tariffs* och handelskriget var ett faktum sågs statsminister Ulf Kristersson beklaga sig i SVT över att president Trump pausade arbetet med TTIP för några år sedan. Det är faktiskt nästan ett decennium som har förflutit sedan TTIP lades på is av USA.

Jag redogjorde i en artikel i Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT), JFT 4/2022 s. 425–436 (EU:s frihandelsavtal med USA, TTIP – en motvikt till förflyttningen av världsekonomin tyngdpunkt till Asien och till gagn för världsfred), att jag redan inför brexit-omröstningen i Förenade kungariket skrev jag en fråga till EU:s dåvarande handelskommissionär Cecilia Malmström angående det fortsatta arbetet med TTIP, beroende på om resultatet av omröstningen blev en brexit. I artikeln nämner jag att jag erhöll ett mejlsvar den 28 april 2016, där svaret bland annat var att ”det dröjer år innan ett TTIP-avtal skulle träda i kraft. Just nu förhandlas TTIP av EU-kommissionen. Sedan ska det granskas av jurister, översättas av översättare till alla EU-språk och sedan får medlemsstaterna och Europaparlamentet möjlighet att införa det”.

Jag går inte in mer på mina farhågor i artikeln för konsekvenserna för det politiska väst av en förflyttning av tyngdpunkten för världsekonomin österut, utan konstaterar att tiden har tillåtits rinna iväg, och Sverige och övriga medlemsstater kan inte låta ytterligare ett decennium förflyta i väntan på att det pausade arbetet med TTIP ska återupptas. Jag anser därför att en lösning måste åstadkommas på problemet med USA:s handelskrig som kan förenas med att det i förlängningen av EU-projektet ligger att en EU-skatt ska införas.

Sålunda anknyter jag fortsättningsvis i första hand till min senaste artikel i JFT 5–6/2024 s. 455–496 (Förslag till en stor skattereform i Sverige som också förbereder en EU-skatt). I den artikeln anför jag bland annat att EU-kommissionen redan 2004, dvs. för över två decennier sedan, förordade införandet av en EU-skatt från och med 2014. Kommissionen uppmanade

rådet att arbeta med frågan, men den har lagts på is i flera långtidsbudgetar hos EU. Jag anförde också att jag har upprepat i olika sammanhang efter mina avhandlingar 2011 och 2013 (licentiatavhandlingen Skattskyldighet för mervärdesskatt – en analys av 4 kap. 1 § mervärdesskattelagen, Jure Förlag AB 2011 respektive doktorsavhandlingen Skatt- och betalningsskyldighet för moms i enkla bolag och partrederier, Örebro Studies in Law 4/2013) att frågan bör återupptas, så att det svenska skattesystemet förbereds för att EU-projektet skulle komma att innebära införande av en EU-skatt.

I JFT-artikeln föreslår jag särskilt beträffande företagsbeskattningen att en skattereform ska innebära att den nationella inkomstskatterätten beträffande bestämningen av skattesubjektet företagsskatterättsligt styrs av EU-rätten på mervärdesskatteområdet. Det ger en gemensam beskattningsram för bestämningen av skattesubjektet företagsskatterättsligt avseende moms och inkomstskatt, och bör effektivisera uppbörden för båda skatterna hos de företag som agerar på den inre marknaden. Detta är i linje med att jag i båda mina avhandlingar lyfte att EU-kommissionen från och med sin grönbok den 1 december 2010 (KOM(2010) 695 slutlig) framhöll att förhållningssättet att släppa in så många företagare som möjligt i momsregistret hade fört fel, och att medlemsstaterna borde fokusera på avseende registrering och uppbörd.

I förlängningen av mitt förslag om att i en stor skattereform knyta ihop inkomstskatten och momsen, ligger, som nämnts, också att förbereda en EU-skatt. I JFT-artikeln anför jag att det kan ske i form av en bruttoskatt knuten till företagets förädlingsvärde, till exempel i form av en produktionsfaktorskatt (proms) som med en breddad skattebas ersätter i första hand moms, punktskatt och bolagsskatt, dvs. en EU-skatt i form av en bruttoskatt ungefär såsom EU-kommissionen nämnde redan 2004 skulle därmed införas.

Om en bruttoskatt hos EU:s medlemsstater ersätter bland annat momsen, uppkommer den likheten mellan EU och USA, att EU får en EU-skatt liknande USA:s *sales tax*, genom att företagsbeskattningen inom EU och USA sker i form av en beskattning av produktionen i stället för – som med momsen – en skatt på konsumtionen.

Sålunda bör EU inte avfärda att president Trump motiverar tullreformen med att momsen hindrar amerikanska företag i EU, genom att invända att systemen inte kan ändras enbart för USA. Jag anför att EU och USA ändå kan samråda om en reform som jämkar samman dem, då EU till slut måste arbeta vidare på EU-kommissionens uppmaning att införa en EU-skatt. Jag anser att det är först genom att ersätta momsen med en bruttoskatt, så att ett företag inte får en fordran på ingående skatt mot staten, som sådana momsbedrägerier som berörs i SOU 2023:49 och SOU 2024:32 kan elimineras. Jag anför också i Socialmedicinsk tidskrift 1/2024 s. 90–95 (En EU-skatt är avgörande för att bl.a. Sverige ska ta ansvar på lång sikt för tiggande EU-migranter), att en EU-skatt krävs för en rättvis finansiering av välfärden inom EU.

Avslutningsvis får nämnas att jag tog upp i avhandlingen 2011 (s. 280) att USA länge hade diskuterat att införa VAT (moms) i en EU-rättslig mening, vilket, under republikanen president George W. Bush, nämndes på sidan 197 i *Simple, Fair, and Pro-Growth: Proposals to Fix America's Tax System. Report of the President's Advisory Panel on Federal Tax Reform. November 2005* (ordf. Connie Mach, III och vice ordf. John Breaux). Det bör således vara möjligt att få med republikanen Donald J. Trump på en gemensam lösning av momsfrågan för att undvika ett handelskrig nu eller framgent som skadar det politiska väst.